

UDK 027.5:022?(497.13) NSB

Vesna Turčin
Olga Turina

ČITAONICA UDŽBENIKA U NOVOJ ZGRADI NACIONALNE I SVEUČILIŠNE BIBLIOTEKE S OTVORENIM PRISTUPOM GRAĐI - DA ILI NE?

Pri izradi prijedloga za planiranje prostora u budućoj zgradi Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu (NSB), postavilo se, između ostalog, i pitanje obaveza NSB-e kao članice Sveučilišta u Zagrebu¹ i njenih funkcija kao sveučilišne biblioteke. Jedna od tih funkcija jest i osiguravanje dostupnosti studentske udžbeničke literature. Budući da se u novoj zgradi predviđa veći prostor za slobodan pristup građi², smatramo da treba postaviti pitanje: da li je uputno predvidjeti i čitaonicu udžbenika sa slobodnim pristupom?

Ne ulazeći u ovom članku u razmatranje problematike slobodnog pristupa građi, zatim izgradnje bibliotečnih fondova za potrebe studenata općenito niti u razmatranje da li treba ili ne treba "studentsku literaturu" odvajati od ostale te koliko primjeraka te literature nabavljati i kako koordinirati nabavu, ograničit ćemo se samo na problem čitaonice studentskih udžbenika. Pri tome udžbeničkom literaturom definiramo literaturu koja je studentima obavezna za pripremanje ispita (ispitna literatura), a pod čitaonicom podrazumijevamo zbirku građe do koje je slobodan pristup, gdje se nalaze svi za tekuću godinu potrebni udžbenici u više primjeraka. Određen broj udžbenika mogao bi se, eventualno, posuđivati izvan zgrade, a ostale bi primjerke studenti mogli koristiti bez uobičajenih formalnosti u čitaonici u toku cjelodnevnog radnog vremena (barem do 22 sata navečer).

Pitanje zbirke udžbeničke literature i razmišljanje o potrebi njihova postavljanja uočeno je u domaćoj literaturi još prije više od dvadeset godina. Tako je u svojim radovima M. Rojnić³ sveobuhvatno prikazao stanje studentskih čitaonica u većim svjetskim sveučilišnim bibliotekama 60-ih godina. Problem je studentske čitaonice razmatrao u kontekstu drugih vrsta čitaonica u pojedinim bibliotekama (čitaonice za novine, periodiku i sl.) te s aspekta osiguravanja prostora za učenje, dovodeći sjedeća mjesta u pojedinim čitaonicama u odnos s brojem studenata pojedinih sveučilišta.

članak J. Mišić⁴ dovodi u vezu postavljanje zbirke udžbeničke literature sa slobodnim pristupom građi. Dajući temeljit pregled o tome kako je organizirana dostupnost udžbeničke literature u svijetu (od izgradnje posebnih zgrada za udžbeničku literaturu do biblioteka gdje udžbenici gotovo da i nemaju poseban tretman), autorica konstatira da se zbirke udžbenika pojavljuju u različitim zemljama u različitim oblicima te da je njihovo postavljanje još u fazi eksperimentiranja (radi se o pitanjima njihova opsega, smještaja, financiranja i sl.). Pored mnogih drugih organizacijskih poteza u svjetskom bibliotekarstvu 80-ih se godina nazire i težnja da se osigura maksimalna dostupnost udžbeničkoj literaturi. Npr. u SAD, gdje su otvorene posebne biblioteke za studente (Undergraduate Libraries), udžbeničkim je zbirka pristup slobodan⁵. U Velikoj Britaniji studentske su zbirke smještene većinom u posebnoj dijelu unutar centralne bibliotečne zgrade, a fond se sastoji od opsežne zbirke primarnih i sekundarnih publikacija i udžbenika, tako da prevladava mišljenje kako nije potrebno podizati posebne zgrade namijenjene studentima⁶.

U Saveznoj Republici Njemačkoj (gdje je iza drugog svjetskog rata sagrađeno 100 sveučilišnih biblioteka) od 19 biblioteka sagrađenih u posljednjem desetljeću 9 biblioteka ima odvojenu čitaonicu udžbenika za studente⁷. Koliko se može ustvrditi prema njihovu izvještaju i opisu, većina ih je smještena u ulaznom prostoru odmah iza informacijskog pulta, u neposrednoj blizini referentne zbirke, a pristup je udžbenicima slobodan.

Postavljajući pitanje na koji se način u središnjoj biblioteci Sveučilišta u Zagrebu može korisnicima osigurati maksimalna dostupnost udžbeničke literature, konstatirali smo da starija sveučilišta sa središnjom bibliotekom, kakvom tipu pripada i Sveučilište u Zagrebu sa svojom gotovo 400 godina starom NSB i razgranatom mrežom fakultetskih, odjelnih i seminarskih biblioteka⁸, i zbog povijesnog nasljeđa i zbog sadašnjeg stanja, zahtijevaju posebnu koncepciju zbirke udžbeničke literature. Svjesni kao bibliotekari da organizacijska pitanja nove zgrade NSB najbolje možemo riješiti u suradnji s korisnicima, obratili smo im se anketnim upitnikom. Anketa je trebala da nam odgovori na dilemu - da li studenti, ali i nastavnici zagrebačkog Sveučilišta vide potrebu da u novoj zgradi NSB postoji odvojena čitaonica sa zbirkom udžbenika iz SFRJ kojima bi pristup bio slobodan bez osobitih formalnosti.

Polazeći od činjenica da za sve znanstvene discipline koje se predaju na Sveučilištu postoje fakultetske biblioteke s ukupno 1788 čitalačkih mjesta (s NSB-om 2140)⁹ s fondom od oko 1,400.000 svezaka monografskih publikacija i oko 11.000 tekućih naslova periodike (s NSBom 2,700.000 svezaka knjiga i 14.000 tekućih naslova periodike)¹⁰ u odnosu prema ukupno 55.886 studenata (od čega 47.449 redovnih), sumnjali smo da bi čitaonica udžbenika u središnjoj biblioteci mogla biti interesantna, a ako bi i bila onda samo za studente Filozofskog fakulteta kojima je potrebna humanistička literatura, što je posjeduje NSB.

Da bismo što uspješnije proveli anketu, zamolili smo kolege - bibliotekare fakultetskih biblioteka da dadu upitnike nastavnicima i studentima svojih fakulteta te da ih poslije prikupe i dostave NSB. Svi zamoljeni bibliotekari prihvatili su se tog zadatka i, zahvaljujući njihovoj pomoći, od 793 upitnika upućena nastavnicima Sveučilišta u Zagrebu dobili smo 327 odgovora,

a od 2565 upitnika upućenih studentima stigla su 1324 odgovora (što je za nastavnike 41.24%, a za studente 51,6% primljenih odgovora). Anketa je provedena u prvom polugodištu 1987. Kako su odgovorili na pojedina pitanja nastavnici, a kako studenti pokazuje tabela u prilogu.

Pojedinačne odgovore (koji nisu uvršteni u tabelu, ali su iskazani u ukupnoj statističkoj analizi) dobili smo od studenata Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta, Prehrambeno-biološkog fakulteta, Muzičke akademije, Više grafičke škole te studenata i nastavnika Fakulteta političkih nauka, Instituta za fiziku, Kemijsko-tehnološkog fakulteta i Fakulteta za defektologiju.

Statistička analiza primljenih odgovora pokazala je da 90,5% nastavnika (296 od 327 primljenih odgovora) i 98,56% studenata (1305 od 1324 primljena odgovora) zagrebačkog Sveučilišta smatra da treba predvidjeti odvojenu čitaonicu udžbenika u novoj zgradi NSB-e.* Zanimljivo je da su pozitivno odgovorili i oni nastavnici koji nisu korisnici usluga NSBe, a i oni studenti koji nisu sadašnji članovi NSB-e. Kako se vidi iz tabelarnog prikaza, većina nastavnika smatra da bi se u zbirci udžbenika morali nalaziti svi udžbenici iz SFRJ (76,14%, 249 od 327 primljenih odgovora).

Iz prikaza se može zaključiti da postojanje vrlo dobrih fakultetskih biblioteka (npr. na području medicinskih znanosti) ne umanjuje interes ni nastavnika ni studenata za čitaonicu udžbenika u središnjoj biblioteci.

Razlozi tako velikom broju pozitivnih odgovora možda se mogu tražiti u slabijoj opremljenosti fakultetskih biblioteka, interesu za novu zgradu NSB-e ili svojevrsnoj garanciji da će u NSB-i naći potrebnu literaturu ili u interdisciplinarnosti pojedinih studija ili, napokon, u želji za druženjem s kolegama s drugih fakulteta - ili u svemu tome zajedno?

Posljednje pitanje ankete odnosilo se na sugestije anketiranih u vezi s unapređenjem sadašnjih službi u NSB.

Bez obzira na fakultet na kojem predaju, može se reći da su primjedbe sveučilišnog nastamog osoblja na rad naše biblioteke slične, kao što su manje-više međusobno slične i primjedbe studenata. No i jedna i druga kategorija naših korisnika slaže se u nekoliko bitnih stvari. Kao prvo, svi bi željeli manje administracije i duže radno vrijeme za posudbu grade, o čemu bi se moglo i moralo povesti računa, tako da se unutarnjom reorganizacijom pokuša izaći u susret korisnicima, koliko se maksimalno može u sadašnjim uvjetima rada. Drugi zahtjev - povećanje fonda stručne literature, posebno stranih časopisa, mnogo je teže ostvariv, jer ne ovisi samo o nama (mnoga starija domaća izdanja davno su rasprodana, za strana nedostaju devizna sredstva i sl.). Treći zahtjev odnosi se na potrebu bolje organizacije reprodukcijских službi u biblioteci (kseroks, mikrofilm), a četvrti na što bržu kompjutorizaciju Biblioteke, njeno kompjutorsko povezivanje s fakultetskim bibliotekama te mogućnost brzog i efikasnog pretraživanja svjetskih baza podataka.

Nastavnici bi u NSB-i željeli naći strane udžbenike za koje ne postoje adekvatne zamjene na našem jeziku te udžbenike iz onih struka za koje na fakultetima ne postoje adekvatno opremljene studentske čitaonice. Isto bi tako željeli dobiti domaća izdanja odmah nakon njihova izlaska iz tiska.

Studentima nedostaju kvalitetnije informacije o fondovima i službama u NSB-i, kako bi se mogli njima maksimalno koristiti. Posebno bi željeli pomoć pri radu od stručnih referenata, specijalista za pojedine struke. Traže i bolje kataloge, osobito bolji stručni katalog. I konačno zahtjev koji se ne odnosi na stručne službe NSB-e, već na potrebu da se u njezinom prostoru stvore bar minimalni uvjeti za dulji boravak korisnika i da se postavi barem automat za kavu (kad već nema kantine), javna telefonska govornica, da je bolje grijanje u čitaonicama i bolje osvjetljenje u korisničkim prostorima.

---

*(ukupno 96,97%; 1601 od 1651 primljenog odgovora)

Zaključak

Naša anketa, koja je obuhvatila dio nastavnika i studenata Sveučilišta u Zagrebu, pokazuje: da su nastavnici i studenti zainteresirani za zajedničko dogovaranje o koncepciji prostora u novoj zgradi NSB, da njihove sugestije treba uvažavati, da s takvim i sličnim anketama svakako treba nastaviti radi što svrsishodnije organizacije rada i dostupnosti puublikacija u novoj zgradi NSB te da anketirani nastavnici i studenti u velikom postotku (96,97%) smatraju da u novoj zgradi NSB-e treba predvidjeti čitaonicu udžbenika u kojoj bi pristup građi bio slobodan.

BILJEŠKE

1. Samoupravni sporazum o udruživanju u Sveučilište u Zagrebu, Sveučilišni vjesnik, 32, Zagreb, 15. 7. 1986, No. 502-504
2. Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu: Prijedlog prostorne organizacije 1.etape izgradnje, Radna grupa za izradu programa i praćenje izrade tehničke dokumentacije - NSB, Zagreb,svibanj 1987.
3. Matko Rojnić: Various Types of Reading Rooms in University Libraries, Libri, 14, 1964, n. 1 pp. 76-85
Matko Rojnić: The Problem of Reading Rooms for Students in University Libries, Libri, 15, 1965, n. 2, pp. 195-203
4. Jelka Mišić: čitaonice i neke posebne zbirke u sveučilišnim bibliotekama, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 13, Zagreb, 1967, str. 113-117
5. Undergraduate Libraries, Encyclopedia of Library and Information Science, Vol.31, New York, Bassl : Mercel Dekker, INC, 1981, p. 329-341
6. Tatjana Aparac-Gazivoda: Razvoj mreže univerzitetskih biblioteka u Velikoj Britaniji : 1960-1980, Zagreb 1982, (magistarski rad).

7. Rolf Fuhrott: German Library Building in the last Decade, IFLA General Conference Munich 1983, Division: Management and Tehnology, Section Library Buildings and Equipment, 100-BUIL-IE
8. Popis biblioteka Sveučilišta u Zagrebu, Razvojna služba NSB-e.
9. Ibid.
10. Dora Sečić, Biserka Dunda: Bibliotečno-informacijski sustav Sveučilišta u Zagrebu - utopija ili uskoro realnost, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 29/1986, 29-41
11. Statistički godišnjak SRH 1986, Zagreb : Republički zavod za statistiku, 1986 (podaci o broju studenata odnose se na SR Hrvatsku, a ne samo na Sveučilište u Zagrebu).

Sažetak

ČITAONICA UDŽBENIKA U NOVOJ ZGRADI NACIONALNE I SVEUČILIŠNE BIBLIOTEKE S OTVORENIM PRISTUPOM GRAĐI - DA ILI NE?

Vesna Turčin i Olga Turina

Prema rezultatima ankete provedene na Sveučilištu u Zagrebu, 96,97% nastavnika i studenata smatra da bi u novoj zgradi Nacionalne i sveučilišne biblioteke trebalo planirati čitaonicu udžbenika sa slobodnim pristupom policama.

Summary

OPEN-ACCESS TEXTBOOK READING-ROOM IN THE NEW NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY - THE PROS AND CONS

Vesna Turčin and Olga Turina

According to the results of an inquiry carried out in the University of Zagreb, 96,97% of the faculty members and students consider that it would be necessary to plan an open-access textbook reading-room in the new building of the National and University Library.